

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання розрахункової роботи
для студентів галузі знань 0305 “Економіка і підприємництво”
напряму підготовки 6.030504 “Економіка підприємства”
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
теоретичної та прикладної
економіки
Протокол №115
від 29.05.2017 р.

Чернігів ЧНТУ 2017

Економічне оцінювання діяльності підприємства. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для студентів галузі знань 0305 “Економіка і підприємництво” напряму підготовки 6.030504 “Економіка підприємства” всіх форм навчання / Укл.: Шадура-Никипорець Н.Т., Мініна О.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 26 с.

Укладачі: Шадура-Никипорець Наталія Тимофіївна, кандидат економічних наук,
доцент
Мініна Оксана Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Дерій Жанна Володимирівна, завідувач кафедри
теоретичної та прикладної економіки, доктор
економічних наук, професор

Рецензент: Хоменко Інна Олександрівна, доктор економічних наук, доцент
кафедри теоретичної та прикладної економіки Чернігівського
національного технологічного університету

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	5
2 ВСТУП.....	6
3 ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	7
3.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ.....	7
3.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ.....	9
4 ВИКОРИСТАННЯ ДЕТЕРМІНОВАНИХ ФАКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
4.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ.....	10
4.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ.....	12
5 ВИКОРИСТАННЯ СТОХАСТИЧНИХ ФАКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	15
5.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ.....	15
5.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ.....	17
6 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ТА СОРТНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	19
6.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ.....	19
6.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ.....	21
7 ВИСНОВКИ.....	23
ДОДАТКИ.....	24
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	26

ПЕРЕДМОВА

Викладання дисципліни “Економічне оцінювання діяльності підприємства” обумовлено необхідністю формування у студентів наряду з підготовкою 6.030504 “Економіка підприємства” теоретичних знань, умінь та практичних навичок щодо організації і проведення аналізу виробничої та господарської діяльності підприємств; системного оцінювання основних техніко-економічних та фінансових показників діяльності підприємств; виявлення внутрішніх резервів матеріальних, трудових та фінансових ресурсів і розроблення заходів щодо підвищення ефективності їх використання.

Основними завданнями вивчення дисципліни “*Економічне оцінювання діяльності підприємства*” є:

- 1) оволодіти теоретичними і практичними основами організації економічного аналізу на підприємствах,
- 2) вивчити сучасні методики і набути практичних навичок з проведення аналізу виробничої та фінансово-комерційної діяльності підприємств,
- 3) навчитись виявляти якісні та кількісні залежності кінцевих результатів діяльності підприємств від основних техніко-економічних факторів із застосуванням математичних і статистичних прийомів та методів,
- 4) навчитись виявляти резерви розвитку підприємства.

Виконання студентами розрахункової роботи є однією з форм самостійного вивчення дисципліни. Дані вказівки призначені для надання методичної допомоги студентам при виконанні індивідуальної самостійної роботи.

Метою розрахункової роботи є узагальнення, поглиблення та закріплення теоретичних знань за допомогою самостійного опрацювання студентами навчальної та спеціальної наукової літератури, проведення самостійного дослідження та аналізу організаційно-економічних процесів сучасного підприємства.

Методичні вказівки містять необхідні теоретичні відомості, вихідні дані, та рекомендовану літературу.

1 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

У процесі виконання розрахункової роботи студент повинен самостійно провести економічний аналіз, використовуючи основні традиційні та сучасні методи дослідження.

Структура контрольної роботи має визначатися логічною послідовністю розв'язання поставлених завдань і включати:

Вступ.

1. Використання традиційних методів економічного аналізу.
2. Використання детермінованих факторних моделей для аналізу господарської діяльності підприємства.
3. Використання стохастичних факторних моделей для аналізу господарської діяльності підприємства.
4. Аналіз показників якості та сортності продукції підприємства.

Висновки.

Література.

При оформленні роботи необхідно дотримуватися наступних вимог:

- розрахункова робота має бути написана українською мовою;
- текст роботи виконується з одного боку аркуша формату А-4 і обмежується полями (20 мм з усіх сторін);
- перший аркуш роботи – титульний, другий – зміст, останній – список використаної літератури;
- всі сторінки, крім титульної нумеруються, номер проставляється у верхньому правому куті сторінки;
- структурні частини розрахункової роботи, такі як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки, не нумерують. Нумерації підлягають розділи та підрозділи;
- зміст графічного матеріалу (рисунок, діаграма) має доповнювати текст роботи, поглиблювати розкриття суті явища, наочно ілюструвати думки автора, і тому в тексті на кожному з них повинно бути посилання з коментарем;
- графічний матеріал (схеми, графіки тощо) слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де їх згадано вперше, або на наступній сторінці. Він повинен бути розміщений так, щоб його було зручно розглядати без повороту контрольної роботи чи з поворотом за годинниковою стрілкою;
- на графіках, які містять дослідні криві, слід показувати точки, які безпосередньо одержані з розрахунків. На осях повинні бути зроблені підписи чи позначення величин, за якими вони викладені. Якщо на осях є поділки, то необхідно вказати одиниці виміру величин. Всі ілюстрації однакового характеру слід оформлювати за одним зразком;
- ілюстрації позначають словом “Рисунок” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій у додатках. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: “Рисунок 1.2” (другий рисунок першого розділу).

Після номеру рисунку ставиться тире і з великої літери подається назва ілюстрації (наприклад, Рисунок 1.2 – Модель відкритої економіки);

– номер і назву рисунка розміщують симетрично під рисунком, вирівнюють “По центру”. При посиланні на рисунок вказують його повний номер (наприклад, рисунок 1.2).

– кожна таблиця повинна мати назву і подвійний номер (номер розділу і порядковий номер таблиці у даному розділі), які розміщують над таблицею і друкують вирівнюючи по лівому краю сторінки. Слово “Таблиця” та її назву починають з великої літери. Між номером таблиці і її назвою ставиться тире (наприклад, Таблиця 1.1 – Динаміка індексу цін);

– таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

– формули в роботі нумеруються в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого краю сторінки на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: “(3.1)” (перша формула третього розділу);

– всі символи і числові коефіцієнти у формулі повинні бути розшифровані. Їх розшифровують безпосередньо під формулою, як правило, у тій же послідовності, в якій вони подані у формулі. Перший рядок розшифровки починають словом “де” без двокрапки після нього, значення кожного нового символу і числового коефіцієнта пишуть з нового рядка.

У процесі виконання розрахункової роботи студент повинен поглибити та закріпити теоретичні знання, проаналізувати економічні результати діяльності підприємства, набути необхідні навички для прийняття обґрунтованих організаційно-економічних рішень.

2 ВСТУП

У вступі коротко викладається значення економічного аналізу оцінки діяльності підприємств в сучасних умовах господарювання. Висвітлюється важливість дисципліни, яка спираючись на різні підходи та методичний інструментарій не лише оцінює результати функціонування підприємства, але і являється базою для економічного обґрунтування і прийняття рішень з метою підвищення ефективності його діяльності.

Вступ повинен бути коротким за формою, але об’ємним за змістом (1-2 стор.). У ньому необхідно обґрунтувати такі обов’язкові елементи.

Актуальність роботи – пояснення в чотирьох-п’яти реченнях, чому дана дисципліна є важливою і своєчасною з теоретичного наукового погляду та з погляду господарської практики.

Мета дослідження – головна ціль, ідея, якій підпорядкована робота.

Завдання роботи – конкретні теоретичні та практичні задачі, які студент збирається вирішити для досягнення головної мети дослідження.

Також у вступі повинні бути зазначені основні методи дослідження, що використані у розрахунковій роботі.

3 ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

3.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Методика економічного аналізу – це сукупність методів, способів, прийомів і правил економічного дослідження, включаючи техніку і операції з досліджуваними матеріалами.

Метод – це спосіб, інструмент досягнення мети і завдань дослідження, який показує, яким чином можна провести дослідження і зробити на основі отриманих результатів обґрунтовані висновки й пропозиції.

Всі методи економічного аналізу поділяються на 3 групи залежно від їх сутності та аналітичних можливостей, насамперед щодо здійснення факторного аналізу:

- 1) традиційні методи;
- 2) математико-статистичні методи;
- 3) логічні (евристичні) методи.

Найчастіше в економічному аналізі використовуються традиційні методи завдяки їх простоті і кращій обізнаності порівняно з іншими методами. Ці методи охоплюють способи зведення та обробки економічної інформації засновані на використанні відносних, середніх величин, методів групування, деталізації, порівняння, аналізу рядів динаміки та ін.

Одним із найвагоміших традиційних методів є аналіз рядів динаміки, завдяки якому можна охарактеризувати зміну суспільно-економічних явищ у часі, виявити особливості, основні тенденції, закономірності їх розвитку, спрогнозувати їх на майбутнє та виразити у цифровій і графічній формах..

Рядом динаміки називається ряд чисел, що характеризує зміну суспільних явищ у часі.

Для аналізу рядів динаміки використовується ряд показників, які характеризують напрям, інтенсивність змін досліджуваних явищ та процесів. До них належать (табл. 3.1):

- рівень ряду,
- середній рівень,
- абсолютний приріст,
- коефіцієнт росту;
- темп зростання (темп росту),
- темп приросту,
- абсолютне значення одного процента приросту;
- коефіцієнт випередження.

Розрахунок цих показників проводять шляхом порівняння між собою рівнів ряду динаміки. При цьому необхідно правильно вибирати базу порівняння, яка залежить від мети дослідження. При порівнянні кожного рівня з попереднім отримуємо ланцюгові показники. Якщо всі рівні зіставляються з одним і тим самим постійним рівнем (базою), то такі показники називаються базисними.

Таблиця 3.1 – Аналітичні характеристики динамічного ряду та формули для їх обчислення

Аналітичні характеристики РД	Розрахункові формули
Рівень ряду поточний, попередній, базовий	y_i, y_{i-1}, y_0
Рівень ряду кінцевий, початковий	y_n, y_1
Рівень ряду середній	$\bar{y} = \frac{\sum_{i=1}^n y}{n}$ або $\bar{y} = \frac{\sum_{i=1}^n y \cdot t}{\sum_{i=1}^n t}$
Абсолютний приріст: ланцюговий	$\Delta y' = y_i - y_{i-1}$
базисний	$\Delta y = y_i - y_0$
середній	$\Delta \bar{y} = \frac{y_i - y_0}{n-1}$ або $\Delta \bar{y} = \frac{\sum_{i=1}^n \Delta y'}{n-1}$
Коефіцієнт зростання: ланцюговий	$K'_p = \frac{y_i}{y_{i-1}}$
базисний	$K_p = \frac{y_i}{y_0}$
середній	$\bar{K}_p = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}}$ або $\bar{K}_p = \sqrt[m]{\prod_{i=1}^m K'_p}$ або $\bar{K}_p = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$
Темп зростання	$T'_p = \frac{y_i}{y_{i-1}} \cdot 100\%$ або $T'_p = K'_p \cdot 100\%$ $T_p = K_p \cdot 100\%$; $T_p^{\text{неп}} = K_p^{\text{неп}} \cdot 100\%$; $\bar{T}_p = \bar{K}_p \cdot 100\%$ або $\bar{T}_p = \sqrt[m]{T_p^1 \cdot T_p^2 \cdot T_p^3 \cdot \dots \cdot T_p^m}$
Темп приросту	$T'_{\text{пр}} = \frac{y_i - y_{i-1}}{y_{i-1}} \cdot 100\%$ або $T'_{\text{пр}} = T'_p - 100\%$ $T_{\text{пр}} = T_p - 100\%$; $T_{\text{пр}}^{\text{неп}} = T_p^{\text{неп}} - 100\%$ $\bar{T}_{\text{пр}} = \bar{T}_p - 100\%$
Абсолютний розмір 1% приросту: ланцюговий	абсолютний приріст (ланцюговий) поділити на темп приросту: $\Delta y_{1\%} = \frac{\Delta y'}{T'_{\text{пр}}}$
середній за весь період	$\Delta \bar{y}_{1\%} = \frac{\Delta \bar{y}'}{\bar{T}'_{\text{пр}}}$
Коефіцієнт випередження (відставання)	$K_{\text{вип}} = \frac{y_i}{y_{i-1}} \div \frac{x_i}{x_{i-1}}$

3.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ

На основі даних Статистичних збірників “Регіони України”, “Статистичний щорічник України”, “Діяльність суб’єктів господарювання”, “Сільське господарство України” (дивись <http://www.ukrstat.gov.ua>, розділ “Публікації”) необхідно сформулювати таблицю вихідних даних (табл. 3.2 або 3.3) за сім-десять років.

Таблиця 3.2 – Динаміка основних економічних показників і-го регіону

Показник	Одиниця виміру	Період				
		2008	2009	2010	...	2016
1. Валовий регіональний продукт	млрд. грн.					
2. Капітальні інвестиції	млн. грн.					
3. Індекс споживчих цін	%					
4. Експорт товарів	млн. грн.					
5. Імпорт товарів	млн. грн.					
6. Чисельність населення	тис. чол.					
7. Рівень безробіття населення	%					
8. Доходи населення	млн. грн.					

Таблиця 3.3 – Динаміка основних економічних показників і-го виду діяльності чи і-тої галузі

Показник	Одиниця виміру	Період				
		2008	2009	2010	...	2016
1. Обсяг продукції	млрд. грн.					
2. Вартість основних засобів	млн. грн.					
3. Індекс цін	%					
4. Капітальні інвестиції	млн. грн.					
5. Кількість суб’єктів господарювання	од.					
6. Чисельність персоналу	тис. чол.					
7. Рентабельність (або прибуток)	% (млн. грн.)					
8. Середня заробітна плата	грн.					

Визначити:

1) провести розрахунок та проаналізувати основні характеристики динамічного ряду за ланцюговою та базисною схемою:

- середній рівень,
- абсолютний приріст,

- коефіцієнт росту;
- темп зростання (темперосту),
- темп приросту,
- абсолютне значення одного процента приросту;
- коефіцієнт випередження (відставання).

Результати розрахунків згрупувати у табличному виді;

2) для досліджуваних динамічних рядів побудувати графічні моделі;

3) обравши динамічний ряд, котрий за траєкторією розвитку найбільше наближається до лінійного, провести його аналітичне вирівнювання способом найменших квадратів;

4) на основі визначеної аналітичної моделі побудувати теоретичний ряд динаміки. Провести верифікацію аналітичної моделі, оцінивши відхилення теоретичних рівнів ряду динаміки від фактичних значень.

Варіант обирається студентом за узгодженням з викладачем на основі додатку А.

4 ВИКОРИСТАННЯ ДЕТЕРМІНОВАНИХ ФАКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

4.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Детермінований (функціональний) факторний аналіз становить методику дослідження впливу факторів, зв'язок яких з результативним показником має функціональний характер, тобто результативний показник можна подати як добуток, частку або алгебраїчну суму факторів.

Одним із завдань факторного аналізу є моделювання взаємозв'язків між результативними показниками і факторами, які визначають їхню величину.

Сутність моделювання полягає в тому, що взаємозв'язок досліджуваного показника і факторних показників передається у формі конкретного математичного рівняння.

У детермінованому моделюванні факторних систем можна виділити невелику кількість типів кінцевих факторних систем, що найчастіше зустрічаються в аналізі господарської діяльності:

1. Адитивні моделі, котрі використовують у тому разі, якщо результативний показник становить алгебраїчну суму кількох факторних показників.

$$y = \sum_{i=1}^n x_i = x_1 + x_2 + \dots + x_n. \quad (4.1)$$

2. Мультиплікативні моделі. Цей тип моделей застосовують тоді, коли результативний показник становить добуток кількох факторів.

$$y = \prod_{i=1}^n x_i = x_1 \cdot x_2 \cdot \dots \cdot x_n. \quad (4.2)$$

3. Кратні моделі. Їх використовують тоді, коли результативний показник одержують діленням одного факторного показника на величину іншого.

$$y = \frac{x_1}{x_2}. \quad (4.3)$$

4. Змішані (комбіновані) моделі – це поєднання в різних комбінаціях попередніх моделей.

$$y = \frac{x_1}{x_2 + x_3}, y = \frac{x_1}{x_2 \cdot x_3}, y = x_1 \cdot (x_2 + x_3). \quad (4.4)$$

У детермінованому аналізі для виміру впливу факторів на результативний показник використовують різні способи, у основі яких лежить прийом елімінування.

Цей прийом полягає у послідовному визначенні впливу кожного фактора на результативний показник за умови незмінності інших факторів та абстрагування їх взаємного впливу.

В економічному аналізі елімінування застосовується у таких методах (прийомах) детермінованого факторного аналізу:

- ланцюгові підстановки;
- абсолютні різниці;
- відносні різниці;
- індексний спосіб.

Суть методу ланцюгових підстановок полягає в послідовній заміні у базисній факторній моделі базисних параметрів на звітні. З цією метою визначають ряд умовних величин результативного показника, які враховують зміну одного, потім двох, трьох і наступних факторів, допускаючи, що інші не змінюються. Різниця між кожним наступним та попереднім розрахунковим показником і виражатиме елімінування впливу всіх інших факторів, крім заміненого (досліджуваного).

Спосіб абсолютних різниць, полягає в тому, що абсолютне відхилення (дельта) по факторному показнику, що аналізується, треба помножити на фактичні значення мультиплікаторів (співмножників), розташованих ліворуч від нього, і на базові значення тих, котрі розташовані праворуч від фактора, що аналізується.

Спосіб відносних різниць на першому етапі вимагає розрахунку відносного відхилення кожного факторного показника.

Потім для розрахунку впливу першого фактора необхідно помножити базову величину результативного показника на відносний приріст першого фактора, вираженого десятковим дробом. Щоб розрахувати вплив другого фактора, потрібно до базової величини результативного показника додати зміну його за рахунок першого фактора, а потім знайдену суму помножити на відносний приріст другого фактора. Вплив третього фактора визначають аналогічно: до базової величини результативного показника додають його приріст за рахунок першого і другого факторів і отриману суму помножують на відносний приріст третього фактора і т.д.

Індексний метод. Для виявлення впливу факторів даним способом спочатку необхідно визначити індекси кожного факторного показника, як співвідношення його величини у поточному періоді до базисного (попереднього)

Потім для розрахунку впливу першого фактора необхідно помножити базову величину результативного показника на індекс першого фактора за вирахуванням одиниці. Щоб розрахувати вплив другого фактора, потрібно базову величину результативного показника помножити на індекс першого фактора, домножити на індекс другого фактора за вирахуванням одиниці. Вплив третього та наступних факторів визначають аналогічно.

Сферу застосування прийомів детермінованого факторного аналізу в систематизованому вигляді можна подати таким чином (табл. 4.1).

Таблиця 4.1 – Сфера застосування прийомів детермінованого факторного аналізу

Прийом	Моделі			
	мультиплікативні	адитивні	кратні	змішані
Ланцюгової підстановки	+	+	+	+
Абсолютних різниць	+	–	–	+
Відносних різниць	+	–	–	–
Індексний	+	–	+	–
Інтегральний	+	–	+	+

4.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ

Відомо дані, що характеризують результати діяльності підприємства за n років (табл. 4.2-4.4).

Таблиця 4.2 – Показники функціонування підприємства α

Показник	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
1	2	3	4	5	6
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	45	48	46	45	51
Собівартість одиниці реалізованої продукції, грн..	12	14	18	14,5	18,4
Ціна реалізації одиниці продукції, грн..	18	21	25	25	28

Продовження табл. 4.2

1	2	3	4	5	6
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис.грн.	321	347	350	330	398
Середньорічний залишок нормованих оборотних коштів, тис.грн.	80	72	64	60	58
Середньооблікова чисельність персоналу за рік, осіб	95	91	102	112	125
Зміна залишків нереалізованої продукції, тис. грн.	+9,5	+6,7	+5,5	-9,3	-5,4
Зміна залишків незавершеного виробництва, тис. грн.	-12,8	+4,1	+8,5	-11,8	+3,9

Таблиця 4.3 – Показники функціонування підприємства β

Показник	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
Обсяг реалізованої продукції, тис. шт.	24	25	28	21	26
Собівартість одиниці реалізованої продукції, грн.	38	43	45	47	47
Ціна реалізації одиниці продукції, грн.	53	57	57	58	64
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис.грн.	180	185	194	194	190
Середньорічний залишок нормованих оборотних коштів, тис.грн.	20	28	26	30	34
Середньооблікова чисельність персоналу за рік, осіб	215	200	234	238	238
Зміна залишків нереалізованої продукції, тис. грн.	+14,5	-16,1	-15,5	+19,7	-17,4
Зміна залишків незавершеного виробництва, тис. грн.	+12,2	+11,6	+17,5	-12,1	+10,9

Таблиця 4.4 – Показники функціонування підприємства γ

Показник	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
1	2	3	4	5	6
Обсяг реалізованої продукції, тис. шт.	60	55	70	64	72
Собівартість одиниці реалізованої продукції, грн.	9	11	12,8	14,5	18,6

Продовження табл. 4.2

1	2	3	4	5	6
Ціна реалізації одиниці продукції, грн.	12	15	16	20	23
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис.грн.	240	280	310	360	450
Середньорічний залишок нормованих оборотних коштів, тис.грн.	46	38	52	49	54
Середньооблікова чисельність персоналу за рік, осіб	800	834	812	857	857
Зміна залишків нереалізованої продукції, тис. грн.	+8,5	-6,1	+5,5	+9,3	-7,4
Зміна залишків незавершеного виробництва, тис. грн.	-10,2	+9,1	+12,5	-14,1	+8,9

Визначити:

- побудуйте трифакторну детерміновану модель;
- оцініть вплив факторів на зміну результуючого показника за аналізований період двома можливими способами;
- дайте економічну інтерпретацію отриманим результатам.

Варіант обирається студентом із табл. 4.5 за номером залікової книжки:

- модель відповідає варіанту за останньою цифрою;
- підприємство та роки відповідають варіанту за передостанньою цифрою.

Таблиця 4.5 – Вихідні дані за варіантами

Варіант	Характеристики вибору		
	Модель	Підприємство	Роки
1	прибуток	підприємство α	1-3
2	рентабельність виробничих фондів	підприємство γ	2-4
3	обсяг валової продукції	підприємство β	3-5
4	фондовіддача	підприємство γ	1-3
5	трудомісткість	підприємство β	2-4
6	коефіцієнт оборотності	підприємство α	3-5
7	обсяг товарної продукції	підприємство α	2-4
8	рентабельність продукції	підприємство β	1-3
9	фондомісткість	підприємство γ	2-4
0	виріток	підприємство α	3-5

5 ВИКОРИСТАННЯ СТОХАСТИЧНИХ ФАКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

5.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Стохастичний (ймовірнісний) аналіз – це методика дослідження факторів, зв'язок яких з результативним показником, на відміну від функціональної, є неповним, імовірнісним (кореляційним). Якщо при функціональній (повній) залежності зі зміною аргументу завжди відбувається відповідна зміна функції, то при стохастичному зв'язку зміна аргументу може дати кілька значень приросту функції залежно від поєднання інших факторів, що визначають цей показник.

Для виміру впливу факторів у стохастичному аналізі, коли взаємозв'язок показників неповний, імовірнісний застосовують прийоми кореляційного аналізу. Застосування кореляційного аналізу дає змогу вирішити такі завдання:

– визначити зміну результативного показника під впливом одного або кількох факторів (в абсолютному вимірі), тобто дізнатися, на скільки одиниць змінюється величина результативного показника при зміні факторного на одну одиницю;

– встановити відносний ступінь залежності результативного показника від кожного фактора.

Залежність результативного показника від його визначальних факторів можна виразити рівнянням парної і множинної регресії.

Якщо між факторною та результативною ознакою існує пряма залежність, тобто для опису використовується лінійне рівняння:

$$Y_x = a + b \cdot x, \quad (5.1)$$

де Y_x – значення результативного показника;

a, b – параметри прямої;

x – значення факторного показника.

то параметри рівняння знаходять шляхом складання і розв'язання так званих нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} n \cdot a + b \sum x = \sum y \\ a \sum x + b \sum x^2 = \sum x \cdot y \end{cases}, \quad (5.2)$$

де n – число спостережень.

Коли зі збільшенням одного показника значення другого зростають до певного рівня, а потім починають знижуватися (наприклад, залежність продуктивності праці робітників від їхнього віку), то для опису такої залежності найбільше підходить парабола другого порядку:

$$Y_x = a + b \cdot x + c \cdot x^2. \quad (5.3)$$

Відповідно до вимог методу найменших квадратів для визначення параметрів a, b, c необхідно розв'язати таку систему рівнянь:

$$\begin{cases} n \cdot a + b \cdot \sum x + c \cdot \sum x^2 = \sum y \\ a \cdot \sum x + b \cdot \sum x^2 + c \cdot \sum x^3 = \sum x \cdot y \\ a \cdot \sum x^2 + b \cdot \sum x^3 + c \cdot \sum x^4 = \sum x^2 \cdot y \end{cases} \quad (5.4)$$

Крім параболи, для опису криволінійної залежності в кореляційному аналізі часто використовують гіперболу. Гіпербола описує таку залежність між двома показниками, коли із збільшенням однієї змінної значення другої збільшується до певного рівня, а потім приріст знижується.

$$Y_x = a + \frac{b}{x} \quad (5.5)$$

Для визначення її параметрів необхідно розв'язати таку систему рівнянь:

$$\begin{cases} n \cdot a + b \cdot \sum \left(\frac{1}{x} \right) = \sum y \\ a \cdot \sum \left(\frac{1}{x} \right) + b \cdot \sum \left(\frac{1}{x} \right)^2 = \sum \left(\frac{1}{x} \right) \cdot y \end{cases} \quad (5.6)$$

Можливе також використання степеневі функції:

$$Y_x = a \cdot x^b \quad (5.7)$$

Для визначення її параметрів необхідно розв'язати таку систему рівнянь:

$$\begin{cases} n \cdot a + b \sum x = \sum y \\ a \sum x + b \sum x^2 = \sum x^2 \cdot y \end{cases} \quad (5.8)$$

При складнішому характері залежності між явищами, що вивчаються, використовують складніші параболи (третього, четвертого порядку і т.д.), а також квадратичні, степеневі, показові та інші функції.

На підставі коефіцієнтів регресії не можна судити про те, яка з факторних ознак найбільше впливає на результативну, оскільки коефіцієнти регресії між собою не порівняльні, адже вони можуть бути виражені в різних одиницях. З метою виявлення порівняльної сили впливу окремих факторів та їхніх резервів, статистика обчислює часткові коефіцієнти еластичності за формулою:

$$E_{x_i} = b_i \cdot \frac{\bar{x}_i}{\bar{y}} \quad (5.9)$$

Часткові коефіцієнти еластичності показують на скільки відсотків зміниться результуючий показник при зміні на 1% досліджуваного фактору за умови незмінності інших.

Про повноту рівняння зв'язку можна судити за коефіцієнтом детермінації.

Коефіцієнт детермінації (позначається як R^2 – R-квадрат або d) – статистичний показник, що використовується в статистичних моделях як міра залежності варіації залежної змінної від варіації незалежних змінних. Коефіцієнт детермінації показує, яка частка загальної варіації результативної ознаки

визначається досліджуваним фактором, тобто вказує наскільки отримані спостереження підтверджують модель.

Коефіцієнт детермінації може набувати значення від 0 до 1. Чим більше показник наближається до 1, тим суттєвіший зв'язок між результативною та факторною ознакою і достовірніша модель. Коефіцієнт детермінації визначають за формулами:

$$R^2 = \frac{y_{\text{регр}}^2}{y_y^2} = \frac{\sum (y_{\text{Теор}} - \bar{y})^2}{\sum (y_i - \bar{y})^2}, \quad (5.10)$$

де y_i – поточні (фактичні) значення залежної змінної;

$y_{\text{теор}}$ – теоретичні значення;

\bar{y} – середні значення;

$y_{\text{регр}}^2$ – дисперсія, що пояснює регресію;

y_y^2 – загальна дисперсія ознаки y .

Для оцінки кореляції використовують різні показники:

– для лінійної парної регресії – коефіцієнт кореляції;

– для криволінійної парної регресії – кореляційне відношення;

– для багатфакторної регресії – множинний коефіцієнт кореляції.

Існує ряд формул для розрахунку коефіцієнта кореляції (correlation coefficient), зокрема:

$$r_{yx} = \frac{\overline{x \cdot y} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y}, \quad (5.11)$$

де $\overline{x \cdot y}$ – середнє значення добутку двох кореляційних величин;

σ_x, σ_y – середні квадратичні відхилення відповідних величин.

Що стосується виміру щільності зв'язку при **криволінійній формі** залежності, то тут використовують не лінійний коефіцієнт кореляції, а кореляційне відношення, формула якого має вигляд:

$$z = \sqrt{\frac{y_y^2 - y_{y\text{Теор}}^2}{y_y^2}}, \quad (5.12)$$

де показники визначаються за формулами:

$$y_y^2 = \frac{\sum (y_i - \bar{y})^2}{n}. \quad (5.13)$$

$$y_{y\text{Теор}}^2 = \frac{\sum (y_i - y_{\text{Теор}})^2}{n}. \quad (5.14)$$

5.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ

В табл. 5.1 наведено дані, що характеризують динаміку ціни та рентабельності продукції.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані для розрахунків.

Варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
x_i	y_i									
1	12	18	19	12,5	1,1	10,2	10,9	1,3	-1,8	20
1,5	8,2	17	18	9,7	1,6	8	9	1,7	-1,3	19,5
2	6,5	16	16	7	2,2	6,6	7,7	2,3	-0,7	18,3
2,5	4,8	15	13	6	3,2	6	6,7	3,1	0,3	16,5
3	3,6	12	9	5,5	4,1	5,1	5,5	4	1,2	11
3,5	2,8	8	4	4,8	5,5	4,5	4,8	5,4	2,6	6
4	2,1	4	-2	4,2	7,3	3,8	4,1	7,2	4,4	-1
4,5	1,7	1	-9	3,5	10,5	3	3,6	10,4	7,6	-8
5	1,6	-2	-14	3	14	2,6	3,2	14,1	11,1	-14
5,5	1,3	-6	-19	2,5	16,1	2,2	3,1	16	13,2	-20
Варіант	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
x_i	y_i									
2	1,2	15,0	11,5	13,2	2,2	19,3	5	8,4	5,2	5,4
4	1,5	14,6	7,7	10,4	2,7	18,8	5,5	4,1	5,7	1,6
6	1,7	14,1	6	7,7	3,3	17,4	6,1	2,8	6,2	-0,1
8	1,8	13,5	4,3	6,7	4,3	13,6	7,1	0,9	6,9	-1,8
10	2,1	13,0	3,1	6,2	5,2	9,1	8	0,2	7,5	-3
12	2,2	12,2	2,3	5,5	6,6	4,3	9,4	-0,8	8,2	-3,8
14	2,4	12,0	1,6	4,9	8,4	1	11,2	-1,6	8,7	-4,5
16	2,6	11,9	1,2	4,2	11,6	-5	14,4	-2,1	9,7	-4,9
18	2,8	11,3	1,1	3,7	15,1	-13	17,9	-2,2	12,4	-5
20	2,9	10,8	0,8	3,2	17,2	-20	20	-2,5	15,2	-5,3
Варіант	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
x_i	y_i									
0,8	4,2	15,0	19	12,5	5,2	5,6	17,1	-6,9	4	7,4
1,6	4,5	14,6	18	9,7	5,7	6	13,3	-6,4	4,2	7,7
2,4	4,7	14,1	16	7	6,2	6,6	11,6	-5,8	4,6	7,8
3,2	4,8	13,5	13	6	6,9	7,4	9,9	-4,8	5,4	8,2
4,0	5,1	13,0	9	5,5	7,5	8,3	8,7	-3,9	6	8,9
4,8	5,2	12,2	4	4,8	8,2	9,7	7,9	-2,5	6,6	9,7
5,6	5,4	12,0	-2	4,2	8,7	11,5	7,2	-0,7	7,5	10,9
6,4	5,6	11,9	-9	3,5	9,7	14,7	6,8	2,5	8,3	12,6
7,2	5,8	11,3	-14	3	12,4	17,5	6,7	6	9,7	14,3
8,0	5,9	10,8	-19	2,5	15,2	20	6,4	8,1	11,8	18,1

Необхідно:

1) визначити параметри щільності зв'язку між досліджуваними показниками на основі розрахунку двох регресійних моделей (лінійної,

квадратичної, степеневої, логарифмічної, параболічної тощо), обраних на основі побудови кореляційного поля;

2) з'ясувати, яка із моделей краще апроксимує вихідні дані, скориставшись коефіцієнтом детермінації;

3) провести оцінку відносної сили впливу за допомогою коефіцієнта еластичності;

4) розрахувати резерв зростання результуючого показника при зміні факторної ознаки на:

а) 0,7 грн.;

б) 7%.

Варіант обирається студентом за узгодженням з викладачем на основі табл. 5.1.

6 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ТА СОРТНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

6.1 НЕОБХІДНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Важливим показником діяльності підприємств є якість продукції. Підвищення якості – одна із форм конкурентної боротьби, завоювання і втримання позицій на ринку. Високий рівень якості продукції сприяє підвищенню попиту на продукцію і збільшенню суми прибутку не лише за рахунок обсягу продажів, а й за рахунок вищих цін.

Якість продукції – це поняття, яке характеризує параметричні, експлуатаційні, споживчі, технологічні, дизайнерські властивості виробу, рівень його стандартизації та уніфікації, надійність і довговічність.

За продукцією, якість якої характеризують сортом або кондицією, проводять аналіз показників сортності продукції, тобто визначають частку продукції кожного сорту (кондиції) в загальному обсязі виробництва, середній коефіцієнт сортності, середньозважену ціну виробу у зіставних умовах, рівень виконання плану за сортністю.

Середній коефіцієнт сортності ($K_{\text{сop}}$) можна визначити за відношенням вартості продукції всіх сортів до можливої вартості продукції за ціною I сорту:

$$K_{\text{сop}} = \frac{\sum_{i=1}^n Q_i \cdot C_i}{Q_{\text{заг}} \cdot C_{Ic}}, \quad (6.1)$$

де Q_i – кількість продукції i -го сорту в натуральному виразі;

$Q_{\text{заг}}$ – загальна кількість продукції в натуральному виразі;

C_i – ціна одиниці продукції i -го сорту;

C_{Ic} – ціна одиниці продукції першого сорту;

n – кількість сортів продукції.

На основі порівняння середніх коефіцієнтів сортності за суміжні періоди (або факт/план) розраховується **індекс зростання якості продукції**, який

дозволяє оцінити зміну якості продукції у часі або рівень виконання плану за сортністю (якістю) продукції:

$$I_{\text{як}} = \frac{K_{\text{сop}}^1}{K_{\text{сop}}^0}, \quad (6.2)$$

Варто звернути увагу, що у господарській практиці використовують і інші методи обрахунку коефіцієнта сортності.

Спосіб першосортних одиниць ґрунтується на обчисленні додаткових посортних перевідних коефіцієнтів, які враховують існуючі цінові співвідношення між окремими сортами. Для цього беруть за базовий найвищий з усіх сортів і розраховують відповідні коефіцієнти діленням ціни кожного сорту на ціну базового сорту:

$$K_i = \frac{Ц_i}{Ц_{\text{Ic}}}, \quad (6.3)$$

де K_i – перевідний коефіцієнт i -го сорту;
 $Ц_i$ – ціна одиниці продукції i -го сорту;
 $Ц_{\text{Ic}}$ – ціна одиниці продукції найвищого сорту (базового).
Далі розраховують середній коефіцієнт сортності за формулою:

$$K_{\text{сop}} = \frac{\sum_{i=1}^n Q_i \cdot K_i}{Q_{\text{заг}}}, \quad (6.4)$$

Спосіб порівняння середньозважених цін. Цей спосіб дає змогу робити розрахунки без попереднього обчислення перевідних коефіцієнтів для кожного сорту. Суть цього способу полягає в розрахунку середньозважених цін. При цьому, якщо фактична середньозважена ціна одного виробу дорівнює плановій або більша за неї ($Ц_{\text{ср. ф}} \geq Ц_{\text{ср. п}}$), то план за сортністю вважається виконаним.

Це дуже простий спосіб, але він має істотну ваду – його не можна використовувати для розрахунку загального показника по підприємству.

Спосіб порівняння відсотків виконання плану у вартісному й натуральному вираженні. Цей спосіб дає більш високі темпи зростання обсягів у вартісному вираженні ($I_{\text{в}}$), ніж в натуральному ($I_{\text{н}}$), якщо при цьому зростає середня сортність продукції. Загалом план за сортністю буде виконано за умови додержання такого співвідношення: $I_{\text{в}} \geq I_{\text{н}}$.

З усіх названих способів найбільш універсальним є спосіб першосортних одиниць, оскільки він практично виключає небажаний вплив зміни асортименту продукції.

Розрахунок впливу сортового складу продукції на обсяг її виробництва у вартісному вираженні можна здійснити за одним зі способів, описаних у попередньому параграфі, які застосовують для аналізу структури виробництва продукції.

Розрахунок за методом абсолютних різниць має вигляд:

– визначають зміну середнього рівня цін за рахунок зміни сортності продукції ($\overline{ДЦ}_{\text{сopт}}$). Для цього зміну частки за кожним сортом ($\Delta\%_i$) треба

помножити на ціну відповідного сорту базового/планового періоду (\bar{C}_i^0), а результати додати:

$$\overline{ДЦ}_{\text{сорт}} = \sum_{i=1}^n \alpha_i \% \cdot \bar{C}_i^0 \quad (6.5)$$

– визначають зміну обсягу виробництва у вартісному вираженні за рахунок зміни сортності продукції ($\overline{ДВ}_{\text{сорт}}$). Для цього зміну середнього рівня ціни треба помножити на загальний фактичний випуск продукції цього виду в натуральному вираженні ($Q_{\text{ВП}}^1$):

$$\overline{ДВ}_{\text{сорт}} = \overline{ДЦ}_{\text{сорт}} \cdot Q_{\text{ВП}}^1 \quad (6.6)$$

Аналогічно визначають зміну середнього рівня собівартості виробу за рахунок зміни сортового складу ($\overline{ДС/В}_{\text{сорт}}$):

$$\overline{ДС/В}_{\text{сорт}} = \sum_{i=1}^n \alpha_i \% \cdot C/V_i^0 \quad (6.7)$$

Вплив зміни сортового складу на суму прибутку визначають:

$$\overline{ДП}_{\text{сорт}} = (\overline{ДЦ}_{\text{сорт}} - \overline{ДС/В}_{\text{сорт}}) \cdot Q_{\text{ВП}}^1 \quad (6.8)$$

Такі розрахунки роблять для всіх видів продукції, за якими встановлено сорти, після чого результати узагальнюють.

6.2 ЗАВДАННЯ ТА ВИХІДНІ ДАНІ

В табл. 6.1 наведено дані, що характеризують обсяги, ціну та собівартість продукції у сортовому розрізі.

Таблиця 6.1 – Вихідні дані для розрахунків.

Сорт	Ціна, грн./шт.	Собівартість, грн./шт.	За планом		Фактично	
			Обсяг, шт.	Питома вага, %	Обсяг, шт.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Варіант 1						
I	10	8	1200		1360	
II	8	6,3	300		160	
III	7	5,1	–		80	
IV	15	12	400		–	
Варіант 2						
I	50	45	7000		7800	
II	40	37	3000		3000	
III	30	24	–		1200	

Продовження табл. 6.1

1	2	3	4	5	6	7
IV	20	19	500		–	
Варіант 3						
I	6	5	12000		14400	
II	5,4	5	2400		3600	
III	4,8	4	1600		–	
IV	10	6	800		750	
Варіант 4						
I	100	75	800		1020	
II	90	72	150		60	
III	80	63	50		120	
IV	15	11	650		700	
Варіант 5						
I	10	8,9	4000		2800	
II	9	7,2	1000		800	
III	8	7,1	–		200	
IV	7	5	–		200	
Варіант 6						
I	15	12	1400		1250	
II	12	11	3000		3200	
III	10	6	–		150	
IV	18	15	300		–	
Варіант 7						
I	50	46	2000		1800	
II	40	33	5000		5800	
III	30	27	1000		1200	
IV	25	21	–		400	
Варіант 8						
I	7	6	1000		2400	
II	6	5	2500		2200	
III	8	6,2	1500		–	
IV	12	10,5	400		430	
Варіант 9						
I	100	90	430		390	
II	90	82	550		600	
III	120	105	500		510	
IV	30	24	100		–	
Варіант 10						
I	10	7	8000		8400	
II	25	22	1600		1450	
III	15	13	300		150	
IV	70	60	–		20	

Необхідно:

- 1) провести оцінку виконання плану за сортністю продукції;
- 2) розрахувати середню сортність продукції (розрахунки виконати різними способами);
- 3) провести оцінку впливу сортового складу продукції на обсяг її виробництва у вартісному виразі;
- 4) провести оцінку впливу сортового складу продукції на обсяг прибутку підприємства

Варіант обирається студентом із табл. 6.1 за номером залікової книжки:

- дані продукції I та III сорту відповідають варіанту за останньою цифрою;
- дані продукції II та IV сорту відповідають варіанту за передостанньою цифрою.

7 ВИСНОВКИ

Після розрахунків і проведеного в завданнях аналізу робляться висновки про взаємозв'язок показників, рівень їхнього впливу та резерви зростання результативних характеристик.

Висновки повинні бути конкретними і випливати з аналізу вивченого матеріалу (1-2 стор.). До них відносять найважливіші результати роботи, отримані автором особисто у відповідності до поставлених завдань та мети дослідження: виявлені тенденції, закономірності, які визначають зміст досліджуваного процесу або явища; особливості розвитку певного процесу (явища); основні умови та фактори розвитку. У висновках необхідно наголосити на теоретичній та практичній корисності здобутих результатів, окреслити можливості їх використання та подальшого удосконалення.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Перелік регіонів, галузей та видів діяльності

Порядковий номер	Регіон
1	2
1	Вінницька
2	Волинська
3	Дніпропетровська
4	Донецька
5	Житомирська
6	Закарпатська
7	Запорізька
8	Івано-Франківська
9	Київська
10	Кіровоградська
11	Луганська
12	Львівська
13	Миколаївська
14	Одеська
15	Полтавська
16	Рівненська
17	Сумська
18	Тернопільська
19	Харківська
20	Херсонська
21	Хмельницька
22	Черкаська
23	Чернівецька
24	Сільське ,лісове та рибне господарство
25	Сільське господарство
26	Лісове господарство та лісозаготівля
27	Рибне господарство
28	Промисловість
29	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів
30	Переробна промисловість
31	Текстильне виробництво
32	Виробництво харчових продуктів
33	Виробництво м'яса та м'ясних продуктів
34	Перероблення та консервування овочів та фруктів
35	Виробництво олії та тваринних жирів
36	Виробництво молочних продуктів та морозива

Продовження таблиці А.1

1	2
37	Виробництво круп та борошна
38	Виробництво інших харчових продуктів
39	Виробництво напоїв
40	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води
41	Будівництво
42	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку
43	Діяльність готелів та ресторанів
44	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
45	Фінансова та страхова діяльність
46	Тимчасове розміщування й організація харчування
47	Інформація та телекомунікації
48	Фінансова та страхова діяльність
49	Операції з нерухомим майном
50	Професійна, наукова та технічна діяльність
51	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування
52	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
53	Добування металевих руд
54	Виробництво шкіри, виробів зі шкіри
55	Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність
56	Освіта
57	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
58	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції
59	Рослинництво
60	Тваринництво
61	Виробництво гумових і пластмасових виробів
62	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів
63	Металургійне виробництво
64	Машинобудування
65	Виробництво електричного устаткування

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз господарської діяльності: Навчальний посібник / за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. - К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 384 с.
2. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Я. Базилінська. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
3. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: Навч. посібник / Б.Є. Грабовецький. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. - 256 с.
4. Економічний аналіз : навч. посіб. / за ред. М. Чумаченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
5. Економічний аналіз : навчальний посібн. / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко, Т. М. Серікова та ін. – 3-є вид., допрац. і доп. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 344 с.
6. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник для студ. вищ. навч. закладів / Є. В. Мних. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 465 с.
7. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник / Є.В. Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с.
8. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник / П.Я. Попович. – К.: Знання, 2008. – 580 с.
9. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. – К. : ЦУЛ, 2008. – 429 с.
10. Пястолов С. М. Экономический анализ деятельности предприятия : учебн. пособ. – М. : Академический Проспект, 2002. – 572 с.
11. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібн. / Г. В. Савицька. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
12. Серединська В.М. Економічний аналіз: Навчальний посібник / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р.В. Федорович; за ред. проф. Р.В. Федоровича. – вид. 2-ге переробл. і доповн. – Тернопіль: Астон, 2010. - 592 с.
13. Фінансово-економічний аналіз: Підручник / П.Ю. Буряк, М.В. Римар, М.Т. Бець та ін.; під заг. ред. П.Ю. Буряка, М.В. Римара. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 528 с.
14. Шубіна С.В. Економічний аналіз: Практикум / С.В. Шубіна, Ж.І. Торяник. – К.: Знання, 2007. – 230 с.